

„ITNÉN KIFÁJA” („KETTŐ ELÉG!”) – AVAGY MEDDIG NÖVEKSIK MÉG EGYIPTOM LAKOSSÁGA?

N. Rózsa Erzsébet*

Egyiptom az arab világ és a Közel-Kelet legnépesebb állama. 2020 februárjában az egyiptomi Statisztikai Hivatal (CAPMAS) számlálója szerint az ország lakossága meghaladta a 100 millió főt.¹ Miközben Egyiptom az ókor óta „a Nílus ajándéka”, a klímaváltozás, a vízszűkösség, a Nílus felső folyásának államaival, elsősorban Etiópiával kialakult feszültségek és akár háborús fenyegetés, valamint az ambiciózus gazdasági reformtervek végrehajtása miatt a demográfiai robbanás megfékezése az egyiptomi vezetés egyik legfontosabb biztonságpolitikai feladatává vált.

Egyiptom és a főváros, Kairó demográfiai viszonyainak változásai

Az ENSZ becslései szerint 2021 júliusában Egyiptom lakossága mintegy 104 millió fő volt, akiknek mintegy 95%-a a Nílus deltájában, illetve a folyó partján él, fokozódó népsűrűséget és egyre nagyobb ellátási terheket róva a kormányzatra és a környezetre egyaránt.

A világ egyik legrégebb óta lakott területén, az ókorig visszanyúló államisággal bíró Egyiptomban 1950 óta a lakosság száma megötszöröződött (1950-ben még csupán mintegy 20 millióan éltek az országban), 1987-hez képest pedig megkétszereződött (1987-ben a lakosságszám 52 millió fő volt). A 2100-re előrevetített becslések pedig 220 millió főt, azaz újabb kétszereződést prognosztizálnak, még akkor is, ha az előrejelzések az éves növekedési ütem csökkenésével számolnak.

Ahogy Egyiptom az arab országok között a legnagyobb népességgel rendelkezik – az arabság mintegy 25%-a Egyiptomban él –, Kairó a legnépesebb arab város a maga immár 21 millióra becsült lakosságával. Hozzá kell azonban tenni, hogy míg az egyiptomi összlakosság pontos számával kapcsolatban is vannak kérdőjelek – hiszen a források szerint sokakat nem „anyakönyveznek”, azaz nem szerepelnek a hivatalos állami nyilvántartásban –, úgy Kairó lakosai számának megítélése sem lehet teljesen pontos: egyrészt sokan naponta ingáznak a munkahelyükre, másrészt igen nagy a vidékről a városba vándorlók száma.

1950-ben a főváros mindössze 2,5 milliós lakossággal rendelkezett. A 2000-es években azonban a létszám exponenciális növekedést mutatott, évente átlagosan mintegy 400–450 ezer fővel növelve a lakosságot.² Az egyiptomi – csakúgy, mint más közel-keleti országok – népességének robbanászerű növekedése több tényező együttes megjelenésének köszönhető. A globalizációs és/vagy globá-

* N. Rózsa Erzsébet az MTA doktora, a Nemzeti Köszolgálati Egyetem tanára, az ELKH Világgazdasági Intézetének tudományos tanácsadója.

¹ Egypt population reaches 100 million people: statistics agency. Reuters, February 11, 2020. <https://www.reuters.com/article/us-egypt-population-idUSKBN2051MS>. (2021. 10. 05.)

² Cairo Population, 2021. World Population Review, é.n. <https://worldpopulationreview.com/world-cities/cairo-population> (2021. 10. 19.)

lis folyamatok nemcsak műszaki-technológiai, hanem társadalmi változásokat is hoztak: az oktatás és az egészségügy széles rétegek, az egész társadalom számára elérhetővé válásával az átlagéletkor (a születéskor várható élettartam) jelentősen megnőtt. 2021-ben az ENSZ adatai szerint ez 72,22 év, míg 1950-ben mindössze 38 év volt. (A magyar adat 2021-ben 77,04; 1950-ben 62,27 év volt.)³

A közel-keleti társadalmak – az európaiakhoz képest – igen fiatalok. Bár a kitolódó élettartam lassan, de biztosan növeli az átlagéletkort, az még mindig messze elmarad az európai adatokhoz képest. Egyiptomban az átlagéletkor 2020-ban 24,6 év volt, szemben a magyar 43,3 évvel, s bár a tendenciák hasonlóak, az ENSZ 2050-ig előre jelzett prognózisa szerint a különbség nagyjából állandó (mintegy 18 év) marad.⁴

A népességnövekedés másik fontos eleme a csecsemőhalandóság mértékének visszaesése. Az állami egészségügyi ellátás széles körben elérhetővé válása a csecsemőhalandóság jelentős csökkenését hozta: míg 1950-ben 1000 élve született babára 275 csecsemőhalál jutott (azaz a csecsemők 72,5% érte el a felnőttkort), ma ez a szám mindössze 14, azaz a ma született csecsemők 99,6%-a megéri a felnőttkort. (1950-ben Magyarországon 1000 babára 82, 2021-ben 3,7 csecsemőhalál jutott.)

Bár ezek a folyamatok egyértelműen a lakosság létszámának növekedését segítik elő, más mutatók arra utalnak, hogy mindezek ellenére a gyermekvállalás számai és arányai folyamatosan csökkenő tendenciát mutatnak – tulajdonképpen az európai társadalmakhoz hasonló utat járnak be, még akkor is, ha egyelőre elmaradnak az európai átlagoktól. Erre utal az is, hogy miközben országosan ezer lakosra 30 születés jut, a halálozások száma – szintén ezer főre vetítve – mindössze 7. (Ennek a háttérben ugyanakkor szintén ezek a folyamatok – egészségügy, a népesség és a fiatalok arányának növekedése stb. – áll.)

A letelepedettség, de különösen az urbanizáció következtében, és utóbbi kapcsán a mega- és gigavárosok kialakulásával a gyermekszámok csökkenő tendenciát mutatnak, még akkor is, ha a fenti okokból az összesített számok egyelőre – az előrejelzések szerint legalábbis – változatlanul növekednek. A növekedésben azonban jelentős különbségek jelentkezhetnek az eltérő életforma – városi vagy vidéki – miatt is. 1960-ban az egyiptomi lakosság közel 38%-a, mintegy tíz millió fő élt városokban. Ez az arány ugyan 1972 óta nagyjából változatlan (42–43%), azonban abszolút értékben 2020-ban ez 43–44 millió embert jelentett (azaz 1960-hoz képest megnégyszereződött a városokban élők száma). Hasonlóképpen, a vidéki lakosság aránya 1972 óta 56–57%, miközben az 1960-ban 16,5 millió vidéki népesség mára 58,5 millióra duzzadt.

Általánosságban azt mondhatjuk – és globális szinten a világ legtöbb régiójában szintén megfigyelhető –, hogy ha egy társadalomban a fiatalok (pl. 15 év alattiak) aránya csökkenő tendenciát mutat, az előbb-utóbb a lakosság létszámának stagnálásához, majd csökkenéséhez vezet, köszönhetően annak, hogy az egy nőre jutó gyermekek száma (teljes termékenységi mutató) és a 18 éves kor előtt megszült gyermekek száma csökken. Egyiptom esetében – bár mindezek a mutatók gyakorlatilag folyamatos csökkenést mutatnak – a népességi előrejelzések, mint fentebb már utaltunk rá, kifejezetten népességrobbanással, a lakosság mostani létszámának megkétszereződésével fenyegetnek az évszázad végére.

³ Hungary Life Expectancy 1950–2021. Macrotrends, é.n. <https://www.macrotrends.net/countries/HUN/hungary/life-expectancy> (2021. 10. 08.)

⁴ Egypt: Average age of the population from 1950 to 2050. Statista, é.n. <https://www.statista.com/statistics/377285/average-age-of-the-population-in-egypt/#:~:text=The%20median%20age%20is%20the%20age%20that%20divides.age%20of%20the%20Egyptian%20population%20was%2024.3%20years> (2021. 10. 10.) Hungary: Average age of the population from 1950 to 2050. Statista, é.n. <https://www.statista.com/statistics/332519/average-age-of-the-population-in-hungary/#:~:text=The%20median%20age%20is%20the%20age%20that%20divides.age%20of%20the%20Hungarian%20population%20was%2041.7%20years> (2021. 10. 10.)

Az egyiptomi teljes termékenységi mutató az 1950-es években folyamatosan 6,75 volt, ami – átlagolt érték lévén – azt jelentette, hogy sok nő ennél sokkal több gyermeknek adott életet. Az 1980-as évek közepétől jellemző folyamatos, de egyre lassuló csökkenés az évtized végére már csak 3% körüli értéket mutatott, így az egy nőre jutó gyermekszám már nem érte el az 5-ös értéket. 2004 és 2008 között a csökkenés üteme már rendre 1% alatt maradt. 2009 és 2014 között kicsit megugrott az egy nőre jutó gyermekek száma (3,1-ről 3,45-re), majd 2021-ben – további lassú visszaesést mutatva – már csak 3,2. Tekintettel arra, hogy a népességi létszám fenntartása (szinten tartása) 2,1–2,2 nő/gyermekek átlagnál tapasztalható, ez még mindig további növekedést vetít előre. Azonban az ENSZ előrejelzése szerint 2100-ra az egyiptomi teljes termékenységi mutató már nem fogja elérni a 2-t,⁵ azaz a népességcsökkenés csak ezután prognosztizálható.⁶ Tulajdonképpen ezt a folyamatot támasztják alá a 2020-ban az Egyiptomi Brit Egyetemen (*British University of Egypt*) feltejt kérdésekre („Hány gyermeket terveznek?”) adott leggyakoribb hallgatói válaszok is („egyet”/„kettőt” / „egyet sem” – ez utóbbi is többször elhangzott a mintegy harmincfős csoportban).

A demográfiai hullám csökkenését vetíti elő a gyermekvállalás idejének kitolódása is, amit az ún. tinédzser termékenységi mutató jelez, azaz hogy 1 000 15–19 éves leányból hányan adtak életet gyermeknek. Ez a szám drasztikus csökkenést mutat a Közel-Kelet egészében, ahogy Egyiptomban is: 1960-ban az érintettek létszáma 150 fő volt, 2019-ben – egy korábbi csökkenésből kicsit visszaerősödve – mindössze 52.⁷ (Magyarországon 2019-ben ez az érték mindössze 24,5 volt.)⁸ Az első gyermek megszületésének kitolódása több egyéb olyan társadalmi, és globálisan is megfigyelhető folyamatnak a következménye, mint az általános tankötelezettség, a felsőfokú oktatásban való részvétel – melyben a lányok is igen jelentős számban vesznek részt –, a munkanélküliség stb. Ugyanakkor a városi/vidéki lét különbözősége e mutató esetében is eltérő adatokat eredményezhet.

Ezek a folyamatok „csapódnak le” a fiatalok arányának csökkenésében is, mely a társadalom szerkezetének és létszámának vonatkozásában nyújt hosszabb távú előrejelzést. Az európai előregedő társadalmakhoz képest a Közel-Keleten és Egyiptomban a 15 év alatti korosztály igen nagy aránya jellemző – azonban ez az arány drasztikusan csökkent a 20. század második felében, illetve a 21. században. Azt mondhatjuk, hogy az 1960-as évek 42%-áról (sőt, azt meghaladó arányról) 2020-ra – némi visszaerősödés után – 34%-ot tesz ki a 15 év alattiak aránya,⁹ de hosszabb távon további csökkenés várható. (Magyarországon ez az adat 1960-ban 25,3%, 2020-ban 14,4% volt.)¹⁰ Mindeközben – szintén az európai átlaghoz képest – igen alacsony a 65 év feletti lakosság aránya (2020-ban mindössze 5,33%, Magyarországon 20,1%);¹¹ bár az eddigi adatokból (átlagéletkor kitolódása stb.) egyértelműen következik, hogy ez az arány Egyiptomban is növekedni fog.

⁵ Egypt fertility rate, 1950–2021. Macrotrends, é.n. <https://www.macrotrends.net/countries/EGY/egypt/fertility-rate> (2021. 10. 10.)

⁶ Meg kell jegyezni, hogy ezek a prognózisok a jelenlegi demográfiai adatok és tendenciák alapján készültek, és (egyelőre) nem számolnak olyan jelenségekkel, mint a klímaváltozás vagy egy esetleges háború.

⁷ Adolescent Fertility Rate for Egypt. Federal Reserve Economic Data (FRED), April 27, 2021. <https://fred.stlouisfed.org/series/SPADOTFERTEGY> (2021. 10. 10.)

⁸ Adolescent Fertility Rate for Hungary. Federal Reserve Economic Data (FRED), April 27, 2021. <https://fred.stlouisfed.org/series/SPADOTFERTHUN> (2021. 10. 10.)

⁹ Population ages 0–14 (% of total population) – Egypt, Arab Rep. The World Bank, é.n. <https://data.worldbank.org/indicator/SPPOP0014.TO.ZS?locations=EG> (2021. 10. 10.)

¹⁰ Population ages 0–14 (% of total population) – Hungary. The World Bank, é.n. <https://data.worldbank.org/indicator/SPPOP0014.TO.ZS?locations=HU> (2021. 10. 10.)

¹¹ Population ages 65 and above (% of total population) – Egypt, Arab Rep. The World Bank, é.n. <https://data.worldbank.org/indicator/SPPOP65UP.TO.ZS?locations=EG> (2021. 10. 10.)

A demográfiai növekedés hatásai a társadalom életének más területein

A demográfiai növekedés (vagy csökkenés) minden társadalom életében komplex kihívásokat támaszt, amennyiben – az ország berendezkedésével összefüggésben – különböző állami feladatokat generál, az egészségügytől és az oktatástól a foglalkoztatásig, a gazdaságtól a védelempolitikáig és a környezetvédelemig. A továbbiakban két tényezőt, az oktatást és a munkanélküliséget vizsgáljuk meg.

Oktatás

Az egyiptomi kormányzat nagy hangsúlyt fektet az oktatás mindenki számára – minél tovább – elérhetővé tételére, ezért az általános tankötelezettséget 2014-ben 9 évről 12 évre terjesztették ki. Ez mintegy 21 millió tanulót jelent körülbelül 67 ezer iskolában, melyek többsége állami fenntartású intézmény (56 500), de viszonylag jelentős a „magán”, illetve az Azhar-mecset által fenntartott oktatási intézmények száma is (10 960). Az előrejelzések szerint azonban a közoktatásban a 2022–2023-as tanévre mintegy kétfélmillió újabb tanulót kell majd fogadni, míg a magánoktatásban ez a teher hozzávetőlegesen 280 ezerre tehető.¹² Ez az amúgy is túlterhelt iskolarendszert – mind a tanárok, mind az infrastruktúra terén – óriási nyomásnak teszi ki.

A társadalmi szerkezet módosulásait a felsőoktatás változásai is jelzik. A Közel-Kelet más országaihoz hasonlóan Egyiptomban is megnőtt az állami és magán, az egyiptomi és külföldi felsőoktatási intézmények száma, így az egyetemi hallgatók száma is folyamatosan nő. A 2019–2020-as tanévben 3,34 millióan tanultak az egyetemeken,¹³ és a létszám további növekedése várható. Miközben az egyetemi képzés egyfajta munkanélküliség-elodázó szerepet játszik, illetve – tekintettel a női hallgatók nagy arányára – egyfajta családtervezési „eszközként” is funkcionál, a kormányzat gazdasági programjaiban is komoly szerephez jut.

Munkanélküliség

A munkanélküliség különösen nagy probléma egy olyan társadalomban, ahol igen magas az állami alkalmazottak száma – Egyiptomban 2019-ben ez mintegy nyolcmillió főt jelentett –, és ahol egy munkavállaló 4–8 további személyt is eltartathat (a fentebb elemzett demográfiai mutatók következtében). Bár az adatok azt mutatják, hogy a két forradalmat (2011, 2013) követően a Szíszi-kormány stabilizálta az országot, sőt a meghirdetett ambiciózus gazdasági programoknak (*tahijja-maszr*) és a külföldi donoroknak köszönhetően a munkanélküliség csökkenni kezdett, a gazdasági reformprogramok megtorpanásának köszönhetően a munkanélküliség ismét nőni kezdett (ld. II. ábra).¹⁴

¹² Education in Egypt – statistics & facts. Statista, September 30, 2021. <https://www.statista.com/topics/8313/education-in-egypt/#dossierKeyfigures> (2021. 10. 22.)

¹³ Uo.

¹⁴ Egypt unemployment rate, 1991–2021. Macrotrends, é.n. <https://www.macrotrends.net/countries/EGY/egypt/unemployment-rate> (2021. 10. 20.)

Még nagyobb problémát okoz a fiatalkori munkanélküliség – beleértve a friss diplomásokat is –, itt a munkanélküliségi mutatók az általánosnak több mint kétszeresei (ld. 12. ábra).¹⁵ A fiatalok munkanélkülisége ugyanis éppen a legaktívabb korosztályt szorítja tétlenségre és fokozza elégedetlenségüket, miközben a munka nélkül maradt fiatalok bizonyos szintű állami szolgáltatásokat nyilvánvalóan igénybe vesznek. Ugyanakkor a fiatalkori munkanélküliség további fékezőerőként hat a demográfiai folyamatokra is, hiszen jelentősen befolyásolja a családalapítás megkezdését, így a születendő gyermekek számát is, ez pedig további, esetenként igen komoly társadalmi frusztrációhoz vezethet.

Az egyiptomi kormány intézkedései, programjai a demográfiai viszonyok befolyásolására

Az egyiptomi vezetés a gyors demográfiai növekedést, sőt túlnépesedést 2017 óta nemzetbiztonsági ügyként kezeli, mely az életszínvonal emelését, a gazdasági fejlődést és a nemzeti fejlesztési tervek végrehajtását is akadályozza. Abdel-Fattáh Szízi elnök szerint „a népességnövekedésnek összhangban kell lennie az állam rendelkezésére álló forrásokkal [...], [ezért] az éves növekedést vissza kell szorítani 400 000 főre”.¹⁶ (Az elmúlt években Egyiptom lakossága évente kétmillió fővel növekedett, ld. az 1. ábrát fentebb.)

A népességnövekedés megfékezése érdekében 2019-ben a kormányzat elindította az *“itnén kifája”* („kettő elég”) programot, mely a kétgyermekes családmódellet propagálta egy olyan társadalomban, melyben – különösen vidéken – a gyermek egyrészt mint potenciális munkaerő, másrészt mint egyfajta öregkori biztosíték jelenik meg a családokban. A kampány tíz, magas születésszámmal rendelkező kormányzóságban – 1 200 egészségügyi alkalmazott és kétezer önkéntes segítségével – 1,2 millió családot célzott meg, hogy a gyermekvállalással és a magas születésszámokkal kapcsolatos magatartást megváltoztassák. A kampány egyik elemeként az Egészségügyi Minisztérium által indított „Jogod van tervezni” családtervezési program ingyenes családtervezési szolgáltatásokat nyújt az egyiptomi nőknek, miközben a média (TV, újságok, folyóiratok) is növekvő szerepet játszanak.

A tudatos családtervezés és a kormány programjának korlátozott eredményeit sokan az egyiptomi társadalom mély vallásosságának tulajdonítják, különösen a vidéki és a felsőbb osztálybeli egyiptomi lakosság körében. Éppen ezért fontos lépés, hogy 2021 februárjában a Dár al-Iftá¹⁷ is csatlakozott a kormány programjához, amikor hivatalos véleményként közölték, hogy a születésszabályozás vallásilag megengedett, sőt „a többszörös terhesség káros a nőik egészségére, és a sok gyerek nem teszi lehetővé a szülők számára, hogy jól/megfelelően neveljék és taníttassák őket”. Ezt a Dár al-Iftá a *„tanzim al-naszl dzsá’iz”* (a születésszabályozás megengedett) hashtaggel propagálja.¹⁸ (Egylőre azonban nem látható, hogy a vallási körök támogatása hosszabb távon hoz-e mérhető eredményt.)

¹⁵ Egypt youth unemployment rate, 1991–2021. Macrotrends, é.n. <https://www.macrotrends.net/countries/EGY/egypt/youth-unemployment-rate> (2021. 10. 20.)

¹⁶ Sabry, Mohamed (2021): Egypt’s Dar al-Ifta pushes birth control to stem overpopulation. Al-Monitor, 2021. 02. 23. <https://www.al-monitor.com/originals/2021/02/children-egypt-birth-control-religion-ifta-policy.html#ixzz7Bc3R4Anr> (2021. 10. 20.)

¹⁷ A Dár-al-Iftá (Egyiptom, alapítva 1895-ben) iszlám (vallási), jogi és kormányzati szervezet. Vallásjogi rendeleteket ad ki, melyek a mindennapi élet kérdéseiben adnak az iszlám forrásai (Korán, prófétai hagyományok) alapján útmutatást.

¹⁸ Sabry, i.m._

Összegzés

A 21. század harmadik évtizedének legnagyobb kihívása a mindenkori egyiptomi kormány számára a népességnövekedés lassítása és megfékezése, amihez az éves mintegy kétmilliós növekedést 400 000-re kellene csökkenteni. A mezőgazdasági művelésre alkalmas egyiptomi földterületek végsége, a klímaváltozás, valamint a Nílus vízmegosztási vitái a felső folyás országaival (elsősorban Etiópiával) a népességnövekedést a kormányzat első számú biztonságpolitikai kihívásává tette.

A népesség számának növekedését segítő (születéskor várható élettartam, átlagéletkor növekedése stb.), illetve az azt korlátozó tényezők (teljes termékenységi mutató, a fiatalok arányának csökkenése stb.) tendenciáinak eredőjeként 2100-ig az egyiptomi lakosság létszámának növekedése várható; a prognózis szerint a csökkenő demográfiai tendenciák hatásai csak ezt követően jelentkeznek majd.

Felhasznált irodalom

Adolescent Fertility Rate for Egypt. Federal Reserve Economic Data (FRED), April 27, 2021. <https://fred.stlouisfed.org/series/SPADOTFRTEGY> (2021. 10. 10.)

Adolescent Fertility Rate for Hungary. Federal Reserve Economic Data (FRED), April 27, 2021. <https://fred.stlouisfed.org/series/SPADOTFRTHUN> (2021. 10. 10.)

Cairo Population, 2021. World Population Review, é.n. <https://worldpopulationreview.com/world-cities/cairo-population> (2021. 10. 19.)

Education in Egypt – statistics & facts. Statista, September 30, 2021, <https://www.statista.com/topics/8313/education-in-egypt/#dossierKeyfigures> (2021. 10. 22.)

Egypt: Average age of the population from 1950 to 2050. Statista, é.n. <https://www.statista.com/statistics/377285/average-age-of-the-population-in-egypt/#:~:text=The%20median%20age%20is%20the%20age%20that%20divides,age%20of%20the%20Egyptian%20population%20was%2024.3%20years> (2021. 10. 10.)

Egypt fertility rate. 1950–2021. Macrotrends, é.n. <https://www.macrotrends.net/countries/EGY/egypt/fertility-rate> (2021. 10. 10.)

Egypt Life Expectancy 1950–2021. Macrotrends, é.n. <https://www.macrotrends.net/countries/EGY/egypt/life-expectancy> (2021. 10. 08.)

Egypt Population 1950–2021. Microtrends, é.n. <https://www.macrotrends.net/countries/EGY/egypt/population> (2021. 10. 05.)

Egypt population reaches 100 million people: statistics agency. Reuters, 2020. 02. 11. <https://www.reuters.com/article/us-egypt-population-idUSKBN2051MS> (2021. 10. 05.)

Egypt rural population, 1960–2020. Macrotrends, é.n. <https://www.macrotrends.net/countries/EGY/egypt/rural-population> (2021. 10. 10.)

Egypt unemployment rate, 1991–2021. Macrotrends, é.n. <https://www.macrotrends.net/countries/EGY/egypt/unemployment-rate> (2021. 10. 20.)

Egypt urban population, 1960–2020. Macrotrends, é.n. <https://www.macrotrends.net/countries/EGY/egypt/urban-population> (2021. 10. 10.)

Egypt youth unemployment rate, 1991–2021. Macrotrends, é.n. <https://www.macrotrends.net/countries/EGY/egypt/youth-unemployment-rate> (2021. 10. 20.)

Hungary: Average age of the population from 1950 to 2050. Statista, é.n. <https://www.statista.com/statistics/332510/average-age-of-the-population-in-hungary/#:~:text=The%20median%20age%20is%20the%20age%20that%20divides,age%20of%20the%20Hungarian%20population%20was%2041.7%20years> (2021. 10. 10.)

Hungary Life Expectancy 1950–2021. Macrotrends, é.n. <https://www.macrotrends.net/countries/HUN/hungary/life-expectancy> (2021. 10. 08.)

Infant mortality – Egypt, 1950–2021. Macrotrends, é.n. <https://www.macrotrends.net/countries/EGY/egypt/infant-mortality-rate> (2021. 10. 10.)

Population ages 0–14 (% of total population) – Egypt, Arab Rep. The World Bank, é.n. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.0014.TO.ZS?locations=EG> (2021. 10. 10.)

Population ages 0–14 (% of total population) – Hungary. The World Bank, é.n. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.0014.TO.ZS?locations=HU> (2021. 10. 10.)

Population ages 65 and above (% of total population) – Egypt, Arab Rep. The World Bank, é.n. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.65UP.TO.ZS?locations=EG> (2021. 10. 10.)

Sabry, Mohamed (2021): Egypt’s Dar al-Ifta pushes birth control to stem overpopulation. *Al-Monitor*, 2021. 02. 23. <https://www.al-monitor.com/originals/2021/02/children-egypt-birthcontrol-religion-ifta-policy.html#ixzz7Bc3R4Anr> (2021. 10. 20.)